

Michał Adam Leśniewski*

Koncepcja klastra w kształtowaniu rozwoju regionalnego- ujęcie teoretyczne. Zarys problemu

The concept of cluster in the shaping of regional development-theoretical approach. Outline of the problem

Wstęp

Doświadczenia regionów bardziej rozwiniętych wskazują na znaczenie, jakie w tym kontekście ma efektywna współpraca między: biznesem, nauką oraz administracją publiczną. Jednym ze sposobów wykorzystywanych przez przedsiębiorstwa w kształtowaniu potencjału konkurencyjności jest skupianie się w sieciach międzyorganizacyjnych, jakimi są klastry. Analiza zjawiska klasteringu przyczynia się do lepszego zrozumienia procesów współczesnej gospodarki. Funkcjonowanie klastrów wpływa na konkurencyjność jednostek samorządu terytorialnego (j.s.t.) i przedsiębiorstw.

W Polsce dokonuje się ewolucja w rozwoju regionalnym, konkurencyjności oraz innowacyjności i przedsiębiorczości przedsiębiorstw i j.s.t. Klastry nie tylko stanowią szansę na szybki rozwój branży lub lokalnych rynków pracy, ale przede wszystkim są nowym pomysłem na politykę regionalną, stając się skuteczną odpowiedzią lokalnych gospodarek na wyzwania globalizacji. Współpraca przyczynia się do wzrostu innowacyjności przedsiębiorstw i tym samym istotnie wpływa na ich pozycję konkurencyjną. Celem artykułu jest teoretyczna prezentacja problemu klastrów w rozwoju regionu i przedsiębiorstw.

Istota klastrów

Początki klastrów sięgają ekonomii neoklasycznej i dzieła z 1890 r. „Zasady Ekonomii” A. Marshalla, który posłużył się pojęciem dystryktu przemysłowego. Utożsamiał go z regionalnym skupiskiem przedsiębiorstw tej samej lub innej branży. Swoje tezy dotyczące jego funkcjonowania oparł m.in. na obserwacji małych firm rzemieślniczych z sektora włókienniczego, metalowego oraz produkującego noże, zlokalizowanych w okolicach Sheffield. Przedsiębiorstwa te – w mniemaniu Marshalla – czerpały korzyści wynikające z faktu funkcjonowania w geograficznej bliskości i wchodzenia w relacje

kooperacyjne, jak i również konfrontacyjne z innymi przedsiębiorstwami z branży¹.

Zainteresowanie klastrami w środowisku polityki, a przede wszystkim wśród przedsiębiorców spotęgowało się wraz z publikacją amerykańskiego ekonomisty M. E. Portera, zwanego także twórcą klastrów, który to w 1990 r. wydał pracę pod tytułem „The Competitive Advantage of Nations” (Konkurencyjna przewaga narodów). W wyniku licznych badań przeprowadzonych w dziesięciu wysoko uprzemysłowionych krajach świata przedstawił on nowatorską teorię konkurencyjności narodowej i regionalnej w oparciu o czynniki związane z położeniem geograficznym sektorów i firm. Był to zdecydowanie punkt zwrotny w badaniach nad lokalizacją. To on rozwinął grona, stworzył oryginalne połączenie poprzednich koncepcji i uczynił je środkiem do badań przewagi konkurencyjnej regionów i miast, stając się tym samym jej głównym promotorem.

Analiza literatury poświęconej klastram nasuwa stwierdzenie, że pojęcie to charakteryzuje duża pojemność i wieloznaczność semantyczna, na co dodatkowo nakłada się istnienie wielu koncepcji teoretycznych w mniejszym lub większym stopniu komplementarnych do koncepcji klastra. W polskich publikacjach obok spolszczenia angielskiego terminu clusters widoczne są również: grona, wiązki przemysłowe oraz przeniesione z języka francuskiego – lokalne systemy produkcyjne². Dlatego tak trudno jest jednoznacznie określić i skonkretyzować ten termin. Spośród kilkunastu definicji jest kilka najlepiej wyjaśniających sens i znaczenie klastra.

Pierwotną próbą wyjaśnienia tego pojęcia dokonał M. E. Porter. Odrzucił on schematyczną metodę analizy gospodarki bazującą na sektorze, którą uznał za zbyt statyczną i nieuwzględniającą istnienia ważnych powiązań synergicznych między przedsiębiorstwami na rzecz gron, które zdefiniował jako geograficzne skupiska wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (na przykład uniwersytetów, jednostek normalizacyjnych i stowarzyszeń branżowych) w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale również współpracujących³. W skład gron często wchodziły firmy zaliczające się do sektorów w dalszej części łańcucha

¹ M. Gorynia, B. Jankowska, *Klasy a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa 2008, s. 30.

² K. Rosa, *Klaster jako forma powiązań przedsiębiorstw w gospodarce opartej na wiedzy*, Zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Humanitas, Oficyna Wydawnicza Humanitas, Zeszyt 1, Sosnowiec 2008, s. 69.

³ M. E. Porter, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 246.

wartości, producenci komplementarnych wyrobów, jednostki tworzące wyspecjalizowaną infrastrukturę, instytucje rządowe i pozarządowe zapewniające specjalistyczne szkolenie, oświatę, informacje, badania i pomoc techniczną oraz agencje normalizacyjne. Agencje rządowe, które wywierają znaczący wpływ na dane grono, mogą być uznawane za jego część.

Koncepcję klastrów można interpretować jako nowy sposób analizy gospodarki narodowej, regionalnej i lokalnej. Specyfika tej koncepcji polega przede wszystkim na zwróceniu uwagi na wzajemne relacje między poszczególnymi podmiotami i uwypukleniu nowej roli firm, władz i innych instytucji dążących do wzmocnienia konkurencyjności⁴.

Korzyści wynikające z funkcjonowania w klastrze

Potencjalnych korzyści z efektywnego funkcjonowania klastra jest bardzo wiele, a co najistotniejsze, korzyści te odnoszą się przede wszystkim do jego uczestników. To właśnie plusy uzyskiwane z funkcjonowania w gronie określamy jako korzyści aglomeracji, nazywane także jako pozytywne efekty zewnętrzne. W literaturze napotkać można na podział korzyści wynikających z ich istnienia na twarde i miękkie.⁵ Korzyści te osiągają zarówno przedsiębiorstwa jak i dana lokalizacja⁶. Miękkie dają efekty w dłuższym okresie i są trudniejsze do zmierzenia, twarde zaś w miarę szybko przynoszą firmom wymierne efekty.

Miękkie korzyści ukazują się przez uczenie się, benchmarking, dzielenie się wiedzą, wprowadzanie innowacji, imitacji i ulepszania oraz kształtowanie kultury organizacyjnej⁷. Są to zasoby niewidzialne, nie ukierunkowane bezpośrednio na zysk, ale mające istotny wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstw. Ich przewaga wynika z mobilności zasobów pracy oraz formalnego i nieformalnego przepływu informacji⁸. Zaliczamy do nich m. in.:

⁴ B. Pławgo, *Rozwój podlaskiego klastra przetwórstwa rolno – spożywczego*. W: *Propozycja rozwoju województwa podlaskiego* (praca zbiorowa), PWSliP, Łomża 2006, s. 100.

⁵ Istnieje nawiązanie do miękkich i twardych elementów zarządzania zgodnie z koncepcją 7S McKinseya.

⁶ Zob. M. A. Leśniewski, *Lokalizacja przedsiębiorstw w warunkach globalizacji a ich konkurencyjność (na przykładzie regionu świętokrzyskiego)*. W: *Globalizacja a lokalizacja działalności przedsiębiorstw*. Badania naukowe przeprowadzone zostały pod kierunkiem prof. Kazimierza Kucińskiego, Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie SGH, Warszawa 2010. Numer badań: 01/S/0001/10. Raport z badań.

⁷ Zob. M. A. Leśniewski, *Kultura organizacyjna gminy a rozwój regionalny*. W: K. Kuciński (red.), *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*, Difin, Warszawa 2010, s. 52-79.

⁸ M. Klimczuk, *Przesłanki Istnienia klastra przetwórstwa rolno – spożywczego w województwie podlaskim. Wyniki badań władz samorządowych, Polska Wschodnia – zarządzanie rozwojem*, B. Pławgo (red.), Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. St. Staszica w Białymstoku, Białystok 2008, s. 528.

1. wspólnotę celów w przypadku powstawania stowarzyszeń, 2. procesy uczenia się doprowadzające do transferu technologii i innowacji, 3. wzrost zaufania między podmiotami danej struktur, 4. dostęp do eksperckiej wiedzy branżowej, 5. zaplecze ze strony kadry pracowniczej i dozoru (współpraca z instytucjami, szkołami, ośrodkami szkoleniowymi itp.), 6. kształtowanie tożsamości marki w regionie, 7. większą siłę przebicia i oddziaływania, 8. budowę świadomości przedsiębiorców⁹.

Twarde korzyści pochodzą z efektywnych transakcji biznesowych, korzystnych inwestycji czy redukcji wydatków, dając w ten sposób przełożenie na wzrost zysków i zatrudnienia w przedsiębiorstwach. Kwalifikujemy do nich: 1. zwiększenie efektywności lokalnego łańcucha podażowego, 2. szybszy dostęp do nowych technologii i nowych rynków zbytu, 3. powstanie nowych rynków zakupu, 4. niższe koszty transportu i zakupu surowca, 5. wyższą produktywność wyspecjalizowanej siły roboczej, 6. szybszy i łatwiejszy dostęp do specjalistycznych usług, 7. stabilizacja dostaw oraz sprzedaży (umowy długoterminowe), 8. wzrost możliwości wprowadzania nowych technologii i innowacji, co prowadzi do rozwoju, 9. uporządkowany przepływ informacji na temat rynku i konkurencji, 10. obniżenie kosztów funkcjonowania przedsiębiorstwa¹⁰.

Korzyści jakie przynoszą klastry z punktu widzenia przedsiębiorstwa można klasyfikować także **z perspektywy czasu**. Przynależność do grona (klastra) umożliwia przedsiębiorstwu zwiększanie bądź przebudowę posiadanych zasobów, umiejętności i kompetencji, jak również poprawę jakości aktywów. Przekłada się także bezpośrednio na kształtowanie potencjału konkurencyjnego przedsiębiorstwa na rynku, które rywalizuje, ale i poszukuje współpracy z konkurentami, klientami, dostawcami czy podmiotami okołobiznesowymi¹¹. Wymienić można jeszcze dwie inne grupy zalet: **wynikające z bliskości geograficznej i technologicznej oraz z możliwości współpracy**. Korzyści wynikające z bliskości wielu firm to m.in. łatwy dostęp do wyspecjalizowanych czynników produkcji, ułatwienia przy dostępie do innowacji, lepszy dostęp do nowoczesnych technologii, lepsza znajomość działań konkurencji, lepszy dostęp do dostawców specjalizujących się w jakiejś dziedzinie.

⁹ http://www.pi.gov.pl/klastry/programy_wspierania_klastrow, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 15.10.2010.

¹¹ Szeroko pojęte stakeholders.

Działanie władz samorządowych i organizacji wspierających klastry

Narodziny klastra są spontanicznym procesem rynkowym, gdzie władze lokalne i regionalne starają się ten proces ułatwić i wspomagać. Grona wymuszają od władz samorządowych spełnianie nowej roli. Coraz lepiej rozumie się potrzebę odpowiedniej polityki makroekonomicznej sprzyjającej konkurencyjności. To władze wywierają najbardziej decydujący wpływ na szczeblu mikroekonomicznym. Dlaczego? Gdyż dialog przedsiębiorstw, nauki i władz publicznych, których współdziałanie jest niezwykle istotne w pobudzaniu innowacyjności, jest najbardziej efektywne na poziomie lokalnym¹². Wiele władz regionalnych rozpoczęło świadomą, skuteczną politykę identyfikacji klastrów oraz ich wspierania przez Unię Europejską¹³.

Polityka władz samorządowych wobec klastrów powinna skupiać się na funkcji wspierającej. Jednym z priorytetów powinno stać się usuwanie przeszkód na drodze do rozwoju i do podnoszenia poziomu istniejących oraz pojawiających się grom¹⁴. Między innymi przez wsparcie promocji takich przedsiębiorstw, wpływanie na rozwój szkolnictwa, czy odpowiednie inwestycje w infrastrukturę tak materialną (drogi, telekomunikacja, banki itp.), jak i niematerialną (zdolność do uczestnictwa na odpowiednim poziomie w życiu społeczności lokalnej adekwatnej do poziomu funkcjonowania firmy „końcówki”). Należy się skupić także na maksymalnym skróceniu drogi biurokratycznej w zakresie otwierania nowych firm, zasad ich funkcjonowania i pozyskiwania publicznych środków wsparcia¹⁵.

Zadaniem również władz jest wspieranie bazy ekonomicznej regionu i jej specjalizacji, podniesienie efektywności i tworzenie nowoczesnego otoczenia biznesu, wspieranie i poszukiwanie firm, które mogą być szczególnie korzystne dla dalszego rozwoju regionu¹⁶, przeciwdziałanie wszelkim przejawom protekcjonizmu takim jak cła, bariery prawne itp. Polityka władz lokalnych i regionalnych wymaga stabilnych, transparentnych strategii politycznych, sprzyjających kształtowaniu społeczności obywatelskich, w których konkurencyjność regionu i przedsiębiorstw będzie tworzona poprzez współpracę z organizacjami nauki i organizacjami pozarządowymi. Stabilne

¹² A. Oleksiuk, *Konkurencyjność regionów a parki technologiczne i klastry przemysłowe*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Warszawa 2009, s. 84.

¹³ A. Grabowska-Pieśła, T. Rzewuski, *Innowacyjna rola portu jako głównego integratora Zachodniopomorskiego Klastra TSL*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 453, Ekonomiczne problemy usług nr 8, Szczecin 2007, s. 68.

¹⁴ M. Porter, op. cit., s. 247.

¹⁵ Z. Olesiński, *Strategia rozwoju klastrów w województwie świętokrzyskim*, Centrum Rozwoju Klastrów Świętokrzyskich, ŚARR, Kielce 2008, s. 62.

¹⁶ T. G. Grosse, *Zmierzch decentralizacji w Polsce? Polityka rozwoju w województwach w kontekście Unii Europejskiej*, Instytut Spraw Publicznych, PWN, Warszawa 2003, s. 74.

władze polityczne z silną legitymacją społeczną, z silną pozycją międzynarodową są w stanie negocjować na zasadach partnerskich z inwestorem zagranicznym, są w stanie egzekwować prawa pracownicze, podatki, ochronę środowiska i zachęcać inwestorów zagranicznych do włączania się do rozwiązywania problemów wspólnoty lokalnej (sponsoring kultury, sportu, oświaty, rekreacji czy inne przedsięwzięcia).

Polityka oparta o klastry

Polityka oparta na klastrach¹⁷ to zespół działań i instrumentów wykorzystywanych przez władze różnych szczebli w celu zwiększania konkurencyjności gospodarki poprzez stymulowanie rozwoju istniejących bądź tworzenie nowych systemów klastrowych przede wszystkim na szczeblu regionalnym. Jest ona uznawana za nowy typ polityki gospodarczej odchodzącej od tradycyjnego sterowania gospodarką na rzecz pośredniego stymulowania rozwoju. Jej mniej interwencjonistyczny i scentralizowany charakter jest bliższy modelowi gospodarki wolnorynkowej.

Polityka oparta o klastry może wyłonić się z inicjatywy odgórnej tzn. być skutkiem działań podjętych przez władze publiczne czy samorządowe lub być efektem inicjatyw oddolnych, czyli wynikać z oddolnej mobilizacji środowisk branżowych. W praktyce mamy zwykle do czynienia z współistnieniem obydwu podejść – oddolnego i odgórnego. Polityka skierowana na wspieranie klastrów w krajach OECD formułowana jest na wszystkich szczeblach władzy – od lokalnego przez regionalny, centralny aż po szczebel supranarodowy (np. inicjatywy Unii Europejskiej czy OECD)¹⁸.

Nadrzędnym zamiarem polityki opartej na klastrach jest trwale podniesienie poziomu konkurencyjności lokalnej, regionalnej i narodowej gospodarki. Ścieżki do realizacji tego postanowienia w przypadku poszczególnych państw różnią się między sobą m.in. priorytetami, zakresem, skalą interwencji państwa (pośrednie lub bezpośrednie) i szczeblem realizacji polityki oraz wykorzystanymi instrumentami¹⁹. Efektywna i konsekwentnie wdrożona polityka oparta o klastry może prowadzić do przekształcenia się klastrów w regionalne systemy innowacji charakteryzujące się efektywną absorpcją i tworzeniem innowacji procesowych, produkcyjnych i organizacyjnych.

¹⁷ W literaturze przedmiotu czasami używa się pojęcia: polityka oparta na klastrach, polityka oparta o klastry.

¹⁸ T. Brodzicki, S. Szultka, *Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw*, „Organizacja i Kierowanie” 2002, nr 4/2002, s. 6.

¹⁹ O. Solvell, G. Lindquist, Ch. Ketels, *Zielona Księga Inicjatyw Klastrowych*, Ivory Tower AB, Stockholm 2003, s. 25.

Polityka rozwoju oparta o klastry powinna cechować się z jednej strony horyzontalnością i kompleksowością rozwiązań na wysokich szczeblach agregacji, a z drugiej decentralizacją szczegółowych rozwiązań dostosowanych do specyfiki danego klastra²⁰. Jak widać ustalenie polityki klastrowej nie jest procesem łatwym i nie może być zapożyczana ani kopiowana na przykładzie innych przedsiębiorstw. Członkowie grona powinni ustalać ją indywidualnie, mając na uwadze wszystkie czynniki zewnętrzne i wewnętrzne dotyczące struktury klastrowej.

Klastry w kształtowaniu konkurencyjności i innowacyjności regionu

Podstawą sukcesu współczesnej gospodarki jest jej **konkurencyjność** wyrażająca się zdolnością do wprowadzania nowoczesnych rozwiązań technologicznych i technicznych, menedżerskich i organizacyjnych²¹. Mianem konkurencyjności określa się zdolność do osiągania sukcesu w gospodarczej rywalizacji, a jej istotą jest dynamika zmian, która przejawia się chęcią walki o zajęcie lepszej pozycji w życiu gospodarczym i społecznym²². Brak konkurencyjności oznacza wykluczenie z rynku, utratę władzy nad przyszłością oraz podporządkowanie się dominacji silniejszych²³. **Konkurencyjność regionu** definiowana jest często jako zdolność do przyciągania kapitału i środków pomocowych oraz jako zdolność do zatrzymania w regionie posiadanych czynników produkcji²⁴. Można więc stwierdzić, że regionem konkurencyjnym jest taki region, który jest w stanie przystosować się do zmieniających się warunków szybciej niż inne regiony, przez co osiąga on poprawę swojej pozycji we współzawodnictwie między regionami²⁵. K. Kuciński uważa, że regiony są konkurencyjne, gdy charakteryzują się ekonomicznymi, społecznymi i technicznymi warunkami umożliwiającymi, a jednocześnie wymuszającymi, wysoką jakość produkcji, efektywność firm, wdrażanie nowych technologii, wzrost wydajności pracy oraz szybką rynkową

²⁰ T. Brodzicki, S. Szultka, *Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw*, „Organizacja i Kierowanie”, nr 4 (110), Warszawa 2002, s. 43.

²¹ Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Świętokrzyskiego na lata 2005 – 2013*, Kielce 2004.

²² W. Kosiedowski (red.), *Samorząd terytorialny w procesie rozwoju regionalnego i lokalnego*, Dom Organizatora, Toruń 2005, s. 30.

²³ Grupa Lizbońska, *Granice konkurencji*, Poltext, Warszawa 1996, s. 139.

²⁴ J. Bossak, W. Bieńkowski, *Konkurencyjność gospodarki Polski w dobie integracji z Unią Europejską i globalizacją*, SGH, Warszawa 2001, s. 452.

²⁵ M. Gaczek, Z. Rykiel, *Konkurencyjność regionów a regionalizm ekonomiczny*. W: M. Klamut, L. Cybulski (red.) *Polityka regionalna i jej rola w podwyższaniu konkurencyjności regionów*, AE, Wrocław 2000, s. 42.

realizację produktów²⁶. W zależności, jaka występuje relacja między klastrami a konkurencyjnością kształtują się trzy zasadnicze podejścia. Są to: 1. **Pozycja konkurencyjna** rozumiana jako wynik wynikający z oceny konsumentów danego produktu lub usługi. Ocenia się ją łącznie za pomocą wskaźnika względnego udziału w rynku lub wobec 2 – 3 największych konkurentów albo w stosunku do średniej w klasie oraz wykorzystując wskaźniki obrazujące sytuację finansową²⁷; 2. **Potencjał konkurencyjny**, czyli system zasobów możliwych do wykorzystania lub wykorzystywanych przez przedsiębiorstwo, ale i kultura oraz odpowiednie zachowanie się przedsiębiorstwa. Najogólniej mówiąc są to szanse, możliwości, jakie stoją przed przedsiębiorstwem do osiągnięcia konkurencyjności²⁸; 3. **Strategia konkurencyjna**, którą można interpretować jako cele i akcje podejmowane przez przedsiębiorców zmierzające do osiągnięcia przewagi konkurencyjnej za pomocą licznych instrumentów konkurowania takich jak cena, jakość produktu lub usługi, szerokość asortymentu, promocja, reklama itp.²⁹.

Kluczem do kształtowania konkurencyjności jest **innowacja**, a tempo zmian w technice, technologii i organizacji sprawia, że tylko przedsiębiorstwo zdolne do wprowadzania zmian innowacyjnych może utrzymać się na rynku. Innowacje są wyrazem poziomu konkurencyjności, stanowią siłę napędową postępu, a także uznawane są za niezbędny element kreowania społeczeństwa informacyjnego³⁰. Obecnie wszystkie przedsiębiorstwa znajdują się pod silną presją innowacji, często jednocześnie w wielu dziedzinach. Skuteczność przedsiębiorców w tym zakresie zależy w dużej mierze od ich kompetencji, umiejętności zarządzania oraz przyjętych strategii³¹. W zasadzie każde innowacyjne przedsiębiorstwo jest zmuszone funkcjonować w otoczeniu, w którym musi wykorzystywać wiedzę, doświadczenia i możliwości innych, ale również dzielić się własną wiedzą. Według M. E. Portera klastrer jest doskonałą formą dzielenia się wiedzą i wzajemnego uczenia się, korzystającą z transferu wiedzy z różnych dziedzin³². Na początku należy przedstawić, w jaki sposób

²⁶ K. Kuciński, *Konkurencyjność jako zagadnienie regionalne*, Instytut Funkcjonowania Gospodarki Narodowej, SGH, Warszawa 1998, s. 19.

²⁷ Z. Pierścionek, *Strategia rozwoju firmy*, PWN, Warszawa 1998, s. 8.

²⁸ Z. Olesiński, op. cit., s. 9.

²⁹ M. Gorynia, B. Jankowska, *Klustry a konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstw Wielkopolski*. „Gospodarka Narodowa” nr 5-6/2008, SGH, Warszawa, s. 91-109.

³⁰ U. Bronisz, *Ekonomiczne aspekty konkurencyjności wschodnich regionów Polski, Polska Wschodnia – zarządzanie rozwojem*. W: B. Plawgo (red.) Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku, Białystok 2008, s. 18.

³¹ <http://www.pi.gov.pl/slownik/slownik.html> 31.10. 2010.

³² B. Piasny, *Klastrer jako forma kreowania warunków rozwoju przedsiębiorstw regionu w gospodarce opartej na wiedzy, Polska Wschodnia – zarządzanie rozwojem*. W: B. Plawgo

definiuje się **innowacyjność**. Jest ona rozumiana jako zdolność do permanentnego generowania i wdrażania i przyjmowania innowacji z zewnątrz, które są dobrze oceniane przez klientów ze względu na wysoki poziom użyteczności, nowoczesności i konkurencyjności w skali globalnej³³. Istnieje duża ilość czynników, które można zaliczyć do grupy wspomagającej innowacyjność klastra. Wśród nich należy wyróżnić: aktywną rolę przemysłu, efektywną współpracę między podmiotami operującymi w klastrze, wysoki poziom naukowego zaplecza badawczego oraz opisywane już tak istotne wsparcie ze strony regionu i miasta. Istotną funkcją klastra jest inicjowanie i rozprzestrzenianie procesów innowacyjnych. Przedsiębiorstwa dzielą się z innymi podmiotami swoimi rozwiązaniami innowacyjnymi, które mogą być wykorzystane przez innych członków klastra. Innowacje te mogą mieć charakter: 1. rozwiązań technologicznych, produktowych; 2. rozwiązań organizacyjnych; 3. metod zarządzania; 4. metod analiz rynku; 5. wszystkich innych innowacji mających wpływ na efektywność przedsiębiorstw³⁴. Według M. E. Portera klastry ma wpływ na innowacyjność z kilku powodów. Podmioty gospodarcze w klastrze lepiej i szybciej potrafią dostrzec nowe potrzeby nabywców i nowe możliwości techniczne, logistyczne i operacyjne, wykazać innowacyjność, która jest wymuszana przez bliskich konkurentów dysponujących podobnymi warunkami czynników produkcji oraz osiągnąć wyższą elastyczność w procesie innowacyjnym dzięki bliskiej współpracy z dostawcami i odbiorcami³⁵.

Podsumowanie

Klastry to struktury, które potrafią wychwycić przepływy technologii, umiejętności, marketingu, informacji i potrzeby klientów, przekraczające granice samodzielnych przedsiębiorstw. Spojrzenie na grupę firm i instytucji działających w klastrze rzuca światło na perspektywę koordynacji i wzajemnych pertraktacji w dziedzinach mających w priorytecie wspólne cele bez zagrożeń lub wypaczenia konkurencji i bez zmniejszenia natężenia rywalizacji. Klastry stanowią sprawną i konstruktywną arenę do dialogu pomiędzy pokrewnymi przedsiębiorstwami i ich dostawcami, władzami oraz innymi ważnymi instytucjami. Inwestycje publiczne i prywatne, zmierzające do poprawy warunków funkcjonowania gron, przynoszą korzyści wielu firmom.

(red.), Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku, Białystok 2008, s. 504.

³³ W. Świtalski, *Innowacje i konkurencyjność*, UW, Warszawa 2005, s. 56.

³⁴ <http://www.wkm.ue.poznan.pl/oklastrach1.php> 23.10.2010.

³⁵ M. Citkowski, *Postawy i oczekiwania podlaskich przedsiębiorców branży rolno – spożywczej wobec rozwoju struktur klastrowych*, Polska Wschodnia – zarządzanie rozwojem. W: B. Pławgo (red.), Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku, Białystok 2008, s. 557.

Na podstawie powyższych rozważań można uznać, że klastry są interesującą koncepcją rozwoju regionalnego i lokalnego. Na świecie zauważa się duże zainteresowanie koncepcją klastrów. Ich popularność wynika przede wszystkim z możliwości uzyskania wielu korzyści przez uczestników takich skupisk. Wytwarzają warunki rozwoju dla przedsiębiorstw i regionów. Szczególnie ważne jest pozytywne ich oddziaływanie na rozwój regionów, ich innowacyjność i konkurencyjność nie tylko w skali lokalnej, ale i krajowej czy międzynarodowej, stąd ta duża popularność tej koncepcji. Warto jest prowadzić badania i analizy stanu tego rodzaju skupisk nie tylko na terenie Polski. Jest to zjawisko jak najbardziej pozytywne, pomimo trudności, jakie czekają, szczególnie na początku działalności klastra. Klastry są koncepcją budowy struktury konkurencyjności zarówno przedsiębiorstw oraz jednostek samorządu terytorialnego (gmina, powiat, region administracyjny- województwo).

Streszczenie

Klastry są koncepcją rozwoju regionalnego oraz przedsiębiorstw i instytucji z nimi współpracujących. Warunkiem uczestniczenia w klastrze jest posiadanie względem siebie zaufania. Klastry budują potencjał konkurencyjności i innowacyjności. Celem artykułu jest teoretyczna prezentacja problemu klastrów w rozwoju regionu i przedsiębiorstw.

Słowa kluczowe: klastry, region, rozwój regionalny, konkurencyjność, innowacyjność.

Summary

Clusters is conception of regional development and enterprises and institutions working with them. The condition of participation in the cluster is to have the self confidence. Clusters build competitiveness and innovation potential. This article aims to present a theoretical problem in the development of regional clusters and companies.

Key words: clustering, region, regional development, competitiveness and innovation.

Piśmiennictwo

1. Gorynia M., Jankowska B. (2008): *Klastry a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstwa*. Difin, Warszawa.
2. Rosa K. (2008): *Klaster jako forma powiązań przedsiębiorstw w gospodarce opartej na wiedzy*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas, Oficyna Wydawnicza Humanitas, Z. 1, Sosnowiec.
3. Porter M. E. (2001): *Porter o konkurencji*. PWE, Warszawa.
4. Pławgo B. (2006): *Rozwój podlaskiego klastra przetwórstwa rolno – spożywczego*. W: *Propozycja rozwoju województwa podlaskiego* (praca zbiorowa), PWSiP, Łomża.

5. Leśniewski M. A. (2010): *Lokalizacja przedsiębiorstw w warunkach globalizacji a ich konkurencyjność (na przykładzie regionu świętokrzyskiego)*. W: *Globalizacja a lokalizacja działalności przedsiębiorstw*. Badania naukowe przeprowadzone zostały pod kierunkiem prof. Kazimierza Kucińskiego, Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie SGH, Warszawa.
6. Leśniewski M. A. (2010): *Kultura organizacyjna gminy a rozwój regionalny*. W: K. Kuciński (red.), *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*. Difin, Warszawa.
7. Klimczuk M. (2008): *Przesłanki istnienia klastra przetwórstwa rolno-spożywczego w województwie podlaskim. Wyniki badań władz samorządowych, Polska Wschodnia – zarządzanie rozwojem*. B. Pławgo (red.), Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. St. Staszica w Białymstoku, Białystok.
8. http://www.pi.gov.pl/klastry/programy_wspierania_klastrow, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 15.10.2010.
9. Oleksiuk A. (2009): *Konkurencyjność regionów a parki technologiczne i klastry przemysłowe*. Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Warszawa.
10. Grabowska – Pieśla A., Rzewuski T. (2007): *Innowacyjna rola portu jako głównego integratora Zachodniopomorskiego Klastra TSL*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 453, Ekonomiczne problemy usług nr 8, Szczecin.
11. Olesiński Z. (2008): *Strategia rozwoju klastrów w województwie świętokrzyskim*. Centrum Rozwoju Klastrów Świętokrzyskich, ŚARR, Kielce.
12. Grosse T. G. (2003): *Zmierzch decentralizacji w Polsce? Polityka rozwoju w województwach w kontekście Unii Europejskiej*. PWN, Warszawa.
13. Brodzicki T., Szultka S. (2002): *Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw*. „Organizacja i Kierowanie” 4, Warszawa.
14. Solvell O., Lindquist G., Ketels Ch. (2003): *Zielona Księga Inicjatyw Klastrowych*. Ivory Tower AB, Stockholm.
15. *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Świętokrzyskiego na lata 2005 – 2013*, Kielce 2004.
16. Kosiedowski W. (red.) (2005): *Samorząd terytorialny w procesie rozwoju regionalnego i lokalnego*. Dom Organizatora, Toruń.
17. Bossak J., Bieńkowski W. (2001): *Konkurencyjność gospodarki Polski w dobie integracji z Unią Europejską i globalizacją*. SGH, Warszawa.

18. Gaczek M., Rykiel Z. (2000): *Konkurencyjność regionów a regionalizm ekonomiczny*. W: M. Klamut, L. Cybulski (red.) *Polityka regionalna i jej rola w podwyższaniu konkurencyjności regionów*. AE, Wrocław.
19. K. Kuciński (1998): *Konkurencyjność jako zagrożenie regionalne*. Instytut Funkcjonowania Gospodarki Narodowej, SGH, Warszawa.
20. Pierścionek Z. (1998): *Strategia rozwoju firmy*. PWN, Warszawa.
21. Gorynia M., Jankowska B. (2008): *Klasy a konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstw Wielkopolski*. "Gospodarka Narodowa" 5-6, Warszawa.
22. Bronisz U. (2008): *Ekonomiczne aspekty konkurencyjności wschodnich regionów Polski, Polska Wschodnia – zarządzanie rozwojem*. B. Pławgo (red.) Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku, Białystok.
23. <http://www.pi.gov.pl/slownik/slownik.html> 31.10. 2010.
24. Piasny B. (2008): *Klaster jako forma kreowania warunków rozwoju przedsiębiorstw regionu w gospodarce opartej na wiedzy, Polska Wschodnia – zarządzanie rozwojem*. B. Pławgo (red.), Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku, Białystok.
25. Świtalski W. (2005): *Innowacje i konkurencyjność*, UW, Warszawa.
26. <http://www.wkm.ue.poznan.pl/oklastrach1.php> 23.10.2010.
27. Citkowski M. (2008): *Postawy i oczekiwania podlaskich przedsiębiorców branży rolno – spożywczej wobec rozwoju struktur klastrowych, Polska Wschodnia – zarządzanie rozwojem*. B. Pławgo (red.), Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku, Białystok.

